

УДК: [94:792.2-053.2](477.83-25)''19''
DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/his.2025.58.13705>

УСТАЛЕННЯ ТЕАТРУ ЮНОГО ГЛЯДАЧА ІМ. М. ГОРЬКОГО В УМОВАХ БІЛЬШОВИЦЬКОГО ЛЬВОВА

Роман ГЕНЕГА

Львівський національний університет імені Івана Франка
кафедри історичного краєзнавства
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: r_genega@yahoo.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-0346-405X>

У дослідженні йдеться про початковий період діяльності Театру юного глядача ім. М. Горького, після його переїзду до Львова. Згідно задуму більшовиків, театр мав стати важливим ідеологічним рупором у молодіжному середовищі міста, помічником влади у змаганні за серця дітей. Відповідно, під нього завчасно було виділено відповідне приміщення, акторам ж надано комфортні помешкання. Прибувши до Львова наприкінці 1944 р., театр деякий час перебував поза театральним життям, налагоджуючи побут на новому місці. Свій перший театральний сезон ТЮГівці розпочали тільки у травні 1945 р. виставою Юрія Костюка “Тарас Шевченко”, постановки головного режисера театру Володимира Скляренка, на музику композитора Андрія Штогаренка. Знакова національна постать Т. Шевченка, культ якого тяжів над багатьма культурними починаннями влади, мала допомогти колективу і, небезуспішно, віднайти місцевого глядача. Згодом репертуар відкоригували згідно потрібної ідеологічної лінії, запропонувавши глядачам: “Лихо з розуму” “Загибель ескадри”, “Кришталевий черевичок”, “Пошились в дурні”, “Овід”, “Люди з чистою совістю”, “Павлик Морозов”, “Сніжок” тощо. У Львові театр зустрів і відсвяткував 25-ччя творчої діяльності, запропонувавши імпрезу “Вечір з нагоди 25-річчя творчої діяльності театру”, який складався з коротеньких актів найбільш успішних п’єс львівського періоду. З відкриттям першого театального сезону при театрі почала діяти дворічна Студія сценічного мистецтва, яка займалася підготовкою молоді для роботи в театрі. У світлі боротьби ЦК ВКП(б) з ідеологічними перекрученнями, театр поступово перетворився на зручний ідеологічний інструмент, за допомогою якого вправно вживлювались необхідні для влади посилю, формуючи нових adeptів комунізму, з якими Львову довелося уживатись у майбутньому.

Ключові слова: Львів, театр, п’єса, вистава, прем’єра, режисер, львів’яни, театральний сезон.

Постановка проблеми. Формуючи у Львові сприятливе для себе культурне середовище, більшовики неабияке значення надавали вихованню підростаючого покоління. В переліку першочергових заходів, пов’язаних з функціонуванням міста, значну частину займали питання ідеологічного характеру, спрямовані на роботу з молоддю. У даному випадку більшовики мали подолати ще доволі міцний вплив УГКЦ, домашнього національного виховання, які в комплексі створювали конкуренцію виховним заходам держави. Тому, розуміючи вагу закладених у ранньому віці “правильних” понять, РНК УРСР та ЦК КП(б)У ініціювали відкриття у Львові, окрім Театру Ляльок, ще й Театру юного глядача. Саме вони мали формувати непохитний світоглядний фундамент для подальшого безпроблемного формування молоді “радянської особистості”. Очевидно, що місцевий обком КП(б)У та Львівська міська рада підтримали це рішення.

Історія львівського Театру юного глядача дотепер мало досліджена. Вперше спробували розповісти про повоєнне театральне життя безпосередні учасники цих подій, провідні артисти та режисери львівських театрів. На початку 60-х рр. ХХ ст. вони видали збірку зі стислою інформацією про тодішні львівські театри. Історію ТЮГу, в даному випадку, підготував тодішній режисер – Олександр Барсеґян, проілюстровавши усе цікавими фотоматеріалами¹. Опосередковано, загальні відомості про культурну атмосферу Львова черпаємо із праць загального характеру². Вони дозволяють побачити місцеву динаміку на тлі загальноукраїнських театральних процесів. Водночас, процес переїзду до Львова, перші вистави та нові горизонти нового для міста театру – дотепер залишаються поза увагою науковців. Відповідно, метою нашої роботи є дослідити та проаналізувати процес становлення Театру юного глядача у Львові у світлі зростаючих тоталітарних викликів.

Виклад основного матеріалу. Підготовчі роботи, пов’язані з переїздом театру у Львів, проводились практично відразу після захоплення міста більшовиками. Вже наприкінці жовтня 1944 р. Виконавчий комітет Львівської міської ради закріпив за майбутнім Театром юного глядача ім. М. Горького три кімнати на першому поверсі будинку на пл. Смольки, 5 (тепер – пл. Григоренка) під майстерні і

¹ *Театри Львова*, ред. Іван Сварник. (Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1962), 52.

² Іван Піскун, *Український радянський театр. Нарис*. (Київ: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1957), 83; Олександр Кисіль, *Український театр. Дослідження*. (Київ: Мистецтво, 1968), 259.

склад. Другий поверх цього ж будинку відданий під житло артистів (кв. 11 – 6 кімнат і кухня). Наступним кроком стало надання другого поверху на вул. Ягелонської, 15 (тепер – вул. В. Гнатюка) під виробничі цехи театру. Мало того, невдовзі театру виділили 98 квартир у центральних районах міста (Сталінському, Червоноармійському та Залізничному). В їх числі – 1 п'ятикімнатну, 4 чотирикімнатних, 20 трьохкімнатних, 38 двокімнатних, 35 однокімнатних³. Така запопадливість дає підстави зробити висновки про чільне місце майбутнього театру в загальній системі радянських цінностей та його провідну роль у формуванні більшовицької ідеології. Як згодом згадував режисер театру Василь Харченко: *“...Львівський ТЮГ ім. Горького мав стати органічним чинником в позашкільній системі комуністичного виховання дітей і молоді, перенісши до Львова багаторічний досвід радянського педагогічного театру...”*⁴.

Театр переїздить до міста в повному складі наприкінці 1944 р. безпосередньо з евакуації. У 1941–1944 рр. він перебував в евакуації в Казахстані (Павлодар), Західному Сибіру (Сталінськ, тепер – Новокузнецьк Кемеровської обл.). Це був театр з давньою історією, заснований у Харкові ще 1920 р. Після прибуття йому виділили приміщення колишнього єврейського, а згодом польського драматичного театру, яке знаходилося на вул. Горького, 11 (тепер – вул. Гнатюка). Будівля потребувала ремонту, який місто зобов'язувалося завершити до березня 1945 р. Варто зазначити, що остаточне рішення про переведення ТЮГу до Львова з'явилося тільки у грудні 1944 р., натомість поляки, активно гастролуючи і виступаючи у Львові, ще мали сподівання на збереження статусу-кво⁵. Відповідно, процес передачі приміщення затягнувся і розпочався тільки в кінці вересня 1945 р., уже після від'їзду поляків до Польщі та відповідного клопотання керівництва театру до Виконавчого комітету Львівської міської ради⁶. На перших порах установі бракувало допоміжного персоналу та артистів другого плану (статистів), набір яких оголосили вже у Львові⁷.

Першим режисером театру в 1944–1948 рр. був Володимир Скляренко – знаний, досвідчений режисер, який приїхав з колективом до Львова в кінці 1944 р і очолював театр у найскладніші роки становлення. Саме з цим режисером Львівський ТЮГ ім. Горького розпочав свій 1-ий львівський театральний сезон, який розпочався 18 травня 1945 р⁸. Популярність В. Скляренка як режисера в львівському театральному середовищі була настільки великою, що він довгий час очолював художні колективи одразу трьох львівських театрів: Державного республіканського ТЮГ ім. М. Горького, Львівського державного академічного театру опери та балету, Державного театру Музичної Комедії. У листопаді 1947 р. газета “Вільна Україна” опублікувала навіть дружній шарж з цього приводу⁹. Така завантаженість дещо розпилювала творчий потенціал режисера (наприклад, у вересні 1945 р. В. Скляренко паралельно з основною роботою ставив оперу “Севільський цирульник” у Львівському театрі Опери та балету)¹⁰, водночас різноплановість постановок додавала нових ноток і у традиційні вистави ТЮГу ім. Горького.

Підготовчу роботу до відкриття сезону театр розпочав ще у квітні 1945 р. у приміщеннях театру ім. М. Заньковецької, допоки в наданому їм приміщенні працював Польський театр. Починати мали виставою Юрія Костюка “Тарас Шевченко” постановки режисера Володимира Скляренка та музику композитора Андрія Штогаренка. До постановки також долучились режисери Ізакін Гріншпун, Микола Єрецький, художники Борис Косарев, Юрій Стефанчук, Федір Нірод та інші¹¹. У день

³ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. Р-6 (Виконавчий комітет Львівської міської ради депутатів трудящих), оп. 2, спр. 35 “б”. (Постанови та рішення прийняті на засіданні Виконкому Львівської Міської Ради депутатів трудящих вересень – грудень 1944), арк. 101, 102.

⁴ ДАЛО, ф. Р-1341 (Львівський обласний відділ в справах мистецтв. Міністерства культури УРСР), оп. 1, спр. 18 (Довідка про творчу і концертну діяльність державної капели “Трембіта” за 1939–1949 роки та підготовку мистецьких закладів до 10-чя возз'єднання західноукраїнських земель в Єдину Українську Державу. 1949 р.), арк. 17.

⁵ ДАЛО, ф. Р-1341, оп. 1, спр. 19 (Довідка про стан діяльності театральних і музичних закладів міста Львова за 1949–1950 рр. Червень–грудень 1950 р.), арк. 8; ДАЛО, ф. Р-100 (Уповноважений держплану при Раді Народних Комісарів СРСР по Львівській області), оп. 1, спр. 1. (Про відбудову і розвиток промисловості м. Львова і Західної України 1944–1945 рр. Жовтень 1944–грудень 1945), арк. 141, 142.

⁶ ДАЛО, ф. Р-6, оп. 2, спр. 62 “г”. (Постанови Виконкому Львівської міської Ради депутатів трудящих 1945 р.), арк. 41.

⁷ [Оголошення], *Вільна Україна*, 24 лютого 1945.

⁸ Юрій Костюк, “Театральне мистецтво Західних областей Української РСР”, *Жовтень. Літературно-художній та громадсько-політичний журнал. Орган спілки радянських письменників України* 5, (1951): 108–114.

⁹ М. Тартушкін, “Наші знайомі” [шаржі], *Вільна Україна*, 6 листопада 1947.

¹⁰ Микола Пархоменко, “Севільський цирульник”. (Прем'єра Львівського державного театру опери та балету), *Вільна Україна*, 15 вересня 1945.

¹¹ [Редакційна стаття], “Львівський театр юного глядача”, *Радянське мистецтво*, 10 квітня 1945.

прем'єри газета “Вільна Україна” на кількох розворотах опублікувала вітальні звернення артистів театру до львів'ян з коротеньким анонсом прем'єри та майбутніх вистав. Директор театру – Йосиф Рубашкін – відзначив провідних акторів трупи: Ганну Галицьку, Надію Титаренко, Юрія Захова, Андрія Андрієнка, Олександра Янчукова (роль Т. Шевченка), Михайла Когана, художника Бориса Косаріва та ін.¹² Прем'єра пройшла з успіхом і вже за місяць, 15 червня 1945 р., театр анонсує нову виставу – “Пошились в дурні”¹³.

У жовтні 1945 р. на засіданні Художньої ради при Львівському відділі мистецтв відбулося обговорення репертуарних планів ТЮГу на 1946 р. В обговоренні приймали участь композитори і письменники: М. Пархоменко, П. Козланюк, М. Рудницький та ін.¹⁴ Після погодження репертуару розпочато підготовку вже знайомої глядачам вистави – “Тарас Шевченко”, з весняного сезону ТЮГу¹⁵. Остання мала відбутися 19 жовтня 1945 р. вже у своєму приміщенні на вул. Горького, 11, яке звільнилося після від'їзду Польського театру. Відтепер реклама ТЮГу регулярно появляється в місцевій пресі. Попри набуття власного приміщення, безліч допоміжних, де проводились репетиції, ще довгий час були розкидані по місту. Зокрема, у липні 1950 р. як репетиційний хол театр використовував кілька кімнат (33 м²) на п'ятому поверсі будинку на вул. Галицькій, 21 (тепер – вул. Т. Трясила) Згодом для репетицій задіяли приміщення першого поверху на вул. Лермонтова, 16 (тепер – вул. Д. Дудаєва)¹⁶.

Налаштовуючи свій побут у Львові, Театр юного глядача, водночас на рівні з іншими провідними театрами міста, системно підходив до виховання молодшої зміни. Починаючи з лютого 1945 р. при театрі, в одному з технічних приміщень на вул. Смольки, 5 (тепер – пл. Григоренка), розпочала роботу дворічна Студія сценічного мистецтва (акторський відділ). Прийом документів тривав з лютого по березень 1945 р. Студентами студії могли стати особи, які мали свідоцтво про освіту, вік 16–30 років та успішно склали вступні випробовування. Майбутні студенти забезпечувались гуртожитком, стипендією та харчуванням¹⁷. Після першого року навчання студенти готували на екзамен етюди та уривки з класичних творів, а після другого року дві повноцінні вистави – “Тартюф” Мольєра та “Одруження” М. Гоголя. Студія активно працювала і в наступні роки. Станом на травень 1947 р. студенти вже активно приймали участь у постановках ТЮГу, зокрема у виставі за твором С. Міхалкова “Особливе завдання”¹⁸. Більшість випускників Студії відразу поповнювали творчий колектив театру, частина ж залишалася в резерві, який можна було задіяти у слушний час. Керував роботою Студії головний режисер В. Складенко.

На початок 1946 р. припало святкування 25-ї річниці діяльності театру. В день ювілею – 19 січня 1946 р. – театр провів “Вечір присвячений 25-річчю творчої діяльності театру”, який складався з коротеньких актів найбільш успішних п'єс львівського періоду: “Тарас Шевченко”, “Загибель ескадри”, “Кришталевий черевичок”, “Пошились в дурні”. Вечору передувало урочисте засідання, на якому були присутні партійне керівництво, колеги з столичних та львівських театрів, шанувальники мистецтва¹⁹. На честь ювілею, з ініціативи Комітету в справах мистецтв при РНК УРСР, було видано невелику брошуру зі збірником статей, присвячених події. Серед авторів – Семен Ткаченко, заступник голови Комітету в справах мистецтв при РНК УРСР, серед іншого наголошував на ролі театру як школи комуністичного виховання засобами мистецтва. Свої думки про перспективи розвитку висловили також Андрій Похожієнко – начальник львівського обласного управління в справах мистецтв, Володимир Складенко – художній керівник театру, Юрій Стефанчук, Андрій Штогаренко – художник та композитор театру. Тут же було дано невеликий прес-реліз майбутніх вистав для глядачів молодшого і старшого шкільного віку: “Котигорошок” Анатолія Шияна, “Зима-весна” – дитяча опера Миколи Лисенка, “Івась партизан” за Юрієм Данилевським, “Нашествіє” за Леонідом Леоновим (тут звертає на себе увагу російська назва в українській транскрипції), “Лікар з примусу” за Жаном-Батистом Мольєром, “Пошились в дурні” за Марком Кропивницьким та ін.²⁰

¹² Йосиф Рубашкін. “Шлях театру”, *Вільна Україна*, 18 травня 1945.

¹³ [Оголошення], *Вільна Україна*, 15 червня 1945.

¹⁴ [Редакційна стаття], “Обговорення репертуару львівських театрів”, *Вільна Україна*, 12 жовтня 1945.

¹⁵ [Оголошення], *Вільна Україна*, 17 жовтня 1945.

¹⁶ ДАЛО, ф. Р-6, оп. 2, спр. 375 (Протоколи засідань виконкому міської Ради депутатів трудящих та рішення з матеріалами. Липень 1950 р.), арк. 180.

¹⁷ [Оголошення], *Вільна Україна*, 28 лютого 1945.

¹⁸ Н. Поліщук, “В студії театру ім. М. Горького”, *Вільна Україна*, 17 травня 1947.

¹⁹ [Редакційна стаття], “Напередодні ювілею театру ім. М. Горького”, *Вільна Україна*, 16 січня 1946.

²⁰ *Державний український театр юного глядача ім. М. Горького. Відкриття XXV ювілейного сезону (1920 1945)*, (Львів: Управління в справах поліграфії та видавництва, 1945), 16.

У жовтні 1947 р. В. Скляренко постановкою п'єси Олександра Грибоєдова “Лихо з розуму” (художник Ф. Нірод) завершує свій творчий шлях в театрі юного глядача ім. М. Горького²¹. У 1947 р. художнім керівником ТЮГу ім. М. Горького став заслужений артист УРСР Василь Харченко. Він замінив на посаді В. Скляренка, якого перевели головним режисером Львівської опери²². В сезоні 1948/49 рр. В. Харченко поставив: “Овід”, “Люди з чистою совістю”, “Сніжок”, “Таємниця вічної ночі” (фантастика), “Я хочу додому”, “Марко Дударик”, “Болдінська осінь” та ін.²³. Усі ці вистави дещо виходили за межі юнацького репертуару і в якісь мірі конкурували з постановками театру ім. М. Заньковецької. Дорослішання репертуару в даному випадку можна пояснити намаганням залучення ширшої категорії глядачів, що зробити виключно дитячими постановками було проблематично. Але такий підхід ішов у розріз з більшовицькою концепцією діяльності театру і не мав перспектив у майбутньому, тому нещадно критикувався. В листопаді 1949 р., на черговому засіданні Художньої ради при Обласному відділі в справах мистецтв, яка проходила під головування Семена Стефаніка (заступник голови Львівської обласної ради), головний режисер театру ТЮГу ім. М. Горького В. Харченко анонсував репертуарний план на 1950 р. із збільшенням частки дитячих вистав. У репертуар включили: “Машеньку”, “Дванадцять місяців”, “Мати”, “Тараса Бульбу”, “Бідність не вада” та ін.²⁴ У даному випадку привертає увагу зростання частки російських вистав, хоча і в українській інтерпретації. В цілому, в 1950 р. у театрі Горького з 431 вистав – 377 російські, 31 європейської класики і тільки 23 українських авторів²⁵. Дитячі вистави звичайно ж не сприяли аншлагам, мало того, навіть погіршували фінансовий стан театру, який і так вимагав кращого. Міська влада у квітні 1949 р. спробувала дещо полегшити фінансовий тягар, звільнивши його від сплати оренди за нежитлові приміщення²⁶. Але це не дуже вплинуло на ситуацію: тільки за перше півріччя 1950 р. дотації установи склали 148 тис. руб.²⁷, а на кінець 1950 р. вже 400 тис. руб., але й цих грошей не вистачало, театр вимагав збільшення фінансування до 900 тис. руб.²⁸. Виявилися збитковими і наступні фінансові роки, зокрема в 1952 р. для покриття дебіторської заборгованості бракувало 50 тис. руб.²⁹. В умовах тоталітарного суспільства це був звичайний стан речей, на пропаганду грошей не шкодували.

Особливо роль театру зросла в світлі боротьби ЦК ВКП(б) з ідеологічними перекошуваннями в театрі, літературі та культурі загалом. З огляду на це репертуар ТЮГу 1952 р. складався з “правильних”, з точки зору влади вистав – “Ревізор” М. Гоголя, “В людях” М. Горького, “Нескорена полтавчанка” Петра Лубенського та ін.³⁰ У вересні 1953 р. ТЮГ ще більше додав в ідеології, розпочавши новий театральний сезон виставами “Павлик Морозов”, “Втеча”, “Нескорена Полтавчанка”, “Земний рай”, “Доходне місце”, “Розумний та дурень”, “Альоша Пешков” та ін.³¹ Поступово театр перетворився на ідеологічну машину, яка вправно виконувала покладені на неї пропагандистські завдання. І хоча такі вистави часто були провальними і не завжди схвалювались глядачами – настійливе та цілеспрямоване збільшення аудиторії школярів потроху перетворювало їх на adeptів комуністичних ідей, з якими Львову доводилось уживатись у майбутньому.

Висновки. Підсумовуючи, можемо констатувати, що перші повоєнні роки у Львові виявились багатими на культурні події. До міста переїхала низка театральних установ, серед яких дитячою спеціалізацією вирізнявся харківський Державний республіканський театр юного глядача

²¹ [Редакційна стаття], “Відкриття сезону в театрі юного глядача ім. М. Горького”, *Вільна Україна*, 4 жовтня 1947.

²² “Мистецька хроніка”, *Театральний Львів. Українське театральне товариство. Львівська філія* 9 (1947): 20.

²³ Василь Харченко, “Нова зустріч з глядачем. До відкриття сезону в театрі юного глядача ім. М. Горького”, *Вільна Україна*, 28 листопада 1948.

²⁴ [Редакційна стаття], “Репертуарний план львівських театрів на 1950 р.”, *Вільна Україна*, 16 листопада 1949; Хроніка. Радянський Львів. Літературно-мистецький і громадсько-політичний журнал Львівської організації спілки радянських письменників України 11, (1949): 80.

²⁵ ДАЛО, ф. Р-1341, оп. 1, спр. 28 (Доповідні записки про репертуар львівських театрів 1950–1951 р.), арк. 2–8.

²⁶ ДАЛО, ф. Р-6, оп. 2, спр. 264 (Постанови-рішення засідань виконкому міськради депутатів трудящих. Січень–лютий 1948 р.), арк. 1.

²⁷ ДАЛО, ф. Р-1341, оп. 1, спр. 4 (Довідки про стан театральних установ і музеїв міста Львова за 1944–1950 рр. 1950 р.), арк. 4–5.

²⁸ ДАЛО, ф. Р-1341, оп. 1, спр. 26 (Доповідні записки Львівському обкому КП(б)У у справах покращення роботи 1950–1951 рр.), арк. 7.

²⁹ ДАЛО, ф. Р-1341, оп. 1, спр. 44 (Річний звіт по основній діяльності театральних підприємств за 1952 р. Січень 1953 р.), арк. 22–24, 77, 122, 127.

³⁰ ЦДАГО, ф. 1 (Центральний комітет комуністичної партії України), оп. 72, спр. 9 (Доповідна записка про загальнономіську нараду працівників мистецтв у Львові 21.04.52), арк. 234–236.

³¹ Ф. Сандович, “Новий сезон в театрі ім. М. Горького”, *Вільна Україна*, 6 вересня 1953.

ім. М. Горького. Переїзд театру знаменував новий етап його творчості, який мав базуватися на ідеології з широким залученням місцевої молоді. З перших кроків театр отримав всебічне сприяння та пріоритет у вирішенні побутових справ. Актори завчасно отримали помешкання, а професійну діяльність мали здійснювати в добре обладнаному приміщенні колишнього Польського театру. Дрібні незручності перших місяців по приїзді не суттєво вплинули на колектив і вже у квітні 1945 р. він розпочав роботу прем'єрою “Тарас Шевченко”, постановки режисера В. Скляренка, тимчасово у приміщенні драматичного театру імені М. Заньковецької. З жовтня 1945 р., після від'їзду Польського театру, вистави ставились вже у своєму приміщенні на вул. Горького, 11. Репертуарний план театру затверджувався владою і відображав тогочасні політичні тенденції: “Нашествіє”, “Павлик Морозов” “Втеча”, “Нескорена Полтавчанка”, “Земний рай”, “Альоша Пешков” та ін. Театр був дотаційною організацією, щомісяця отримуючи субвенції від держави. Перебуваючи під тиском державної ідеології та бюрократії, театр справно виконував покладені на нього завдання, лише зрідка виходячи за межі дозволеного новаторськими постановками. Але навіть ці маленькі паростки творчої свободи сприяли формуванню іншого світогляду, який невдовзі вирвався із задушливих рамок соціалістичного реалізму.

REFERENCES

- Teatry Lvova*. Red. Ivan Svarnyk. Lviv: Knyzhkovo-zhurnal'ne vydavnytstvo, 1962 (in Ukrainian).
 Piskun, Ivan. *Ukrayins'kyj radyans'kyj teatr. Narys*. Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo obrazotvorchoho mystectva i muzychnoyi literatury URSR, 1957 (in Ukrainian).
 Kysil', Oleksandr. *Ukrayinskyj teatr. Doslidzhennya*. Kyiv: Mystectvo, 1968. (in Ukrainian)

THE ESTABLISHMENT OF THE M. GORKY YOUNG SPECTATOR'S THEATRE UNDER BOLSHEVIK RULE IN LVIV

Roman GENEGA

Ivan Franko National University of Lviv,
 The Chair of Local History,
 1 Universytetska str., Lviv 79000, Ukraine
 e-mail: r_genega@yahoo.com
 ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-0346-405X>

This study examines the initial phase of activity of the M. Gorky Young Spectator's Theatre after its relocation to Lviv. According to the Bolsheviks' plan, the theatre was to become a key ideological tool aimed at influencing the city's youth and supporting the authorities in their efforts to win over the hearts and minds of children. While shaping a culturally favorable environment in Lviv, the Bolsheviks placed particular emphasis on the upbringing of the younger generation. Among the top priorities for managing the city were ideologically driven initiatives focused on youth engagement. In this context, the Soviet authorities had to overcome the still significant influence of the Ukrainian Greek Catholic Church and the tradition of domestic national education, both of which posed ideological competition. Recognizing the importance of instilling the “correct” values from an early age, the Council of People's Commissars of the Ukrainian SSR and the Central Committee of the Communist Party (Bolsheviks) of Ukraine initiated the establishment of both a Puppet Theatre and a Young Spectator's Theatre in Lviv. These institutions were intended to lay the firm ideological foundation for the development of the “Soviet personality”. Naturally, the local Communist Party leadership and the Lviv City Council supported this decision.

Accordingly, a suitable venue was allocated in advance, and the actors were provided with comfortable housing. From the outset, the theatre received broad institutional support and priority in everyday matters. Having arrived in Lviv at the end of 1944 directly from evacuation in Pavlodar, Kazakhstan, the theatre initially remained outside the city's theatrical life while settling in. This was a theatre with a long history, founded in Kharkiv in 1920. The first season in Lviv began only in May 1945 with a production of Taras Shevchenko by Yurii Kostyuk, directed by the theatre's chief director Volodymyr Skliarenko, with music by composer Andrii Shtoharenko. The nationally significant figure of Taras Shevchenko – whose cult the authorities strategically harnessed – helped the theatre establish a connection with local audiences. Later, the repertoire was adjusted to match the desired ideological narrative and included such plays as “Woe from Wit”, “The Destruction of the Squadron”, “The Glass Slipper”, “Outwitted”, “The Gadfly”, “People of Clear Conscience”, “Pavlik Morozov”, “Snowball”, and others.

In Lviv, the theatre also marked its 25th anniversary with a commemorative evening program showcasing excerpts from the most successful plays of the Lviv period. With the opening of the first season, a two-year Stage Arts Studio was launched at the theatre to train young people for theatrical work. Many graduates, after passing final examinations, were offered positions at the theatre, while others remained in the reserve pool. At the end of 1947, Vasyl Kharchenko was appointed chief director and expanded the repertoire beyond children's performances, staging productions such as The Gadfly, People of Clear Conscience, and Boldino Autumn. However, following criticism from party officials, the theatre reverted to primarily children's plays. From this point on, the proportion of Russian-language productions increased significantly, though many were performed in Ukrainian translation.

It is worth noting that the Young Spectator's Theatre, like most theatres in Lviv at the time, remained heavily subsidized by the state and depended on government funding for salaries, rent, and utilities. In light of the Communist Party's campaign against ideological deviation, the theatre gradually became an effective ideological instrument through which the authorities skillfully transmitted their intended messages, fostering a generation of new communist adherents with whom Lviv would coexist in the future. Operating under the constraints of state ideology and bureaucracy, the theatre largely fulfilled its assigned role, only occasionally pushing the boundaries with innovative productions. Yet even these rare sprouts of creative freedom contributed to the formation of a different worldview – one that would soon break free from the suffocating confines of socialist realism.

Keywords: Lviv, theatre, play, performance, premiere, director, residents of Lviv, theatre season.